

KONVERGENT JURNALISTIKA: NAZARIY ASOSLAR, KONTSEPTSIYA VA RIVOJLANISH TENDENSIYALARI

Aqnazarova Saltanat¹

O'zbekistondan jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti

KEYWORDS

Konvergent jurnalistika,
raqamli media, , multimedia,
platformalararo axborot,
jurnalistik kontsepsiya,
axborot texnologiyalari.

ABSTRACT

Mazkur maqolada konvergent jurnalistikaning nazariy asoslari, uning shakllanishi va rivojlanish bosqichlari tahlil qilinadi. Raqamli texnologiyalar taraqqiyoti fonida an'anaviy OAV va yangi media vositalarining integratsiyasi, axborotni ishlab chiqarish, uzatish va iste'mol qilishda yuzaga kelayotgan o'zgarishlar yoritiladi. Shuningdek, konvergent jurnalistikaning asosiy kontsepsiyalari, multimediaviy formatlar, platformalararo hamkorlik va jurnalist kasbining transformatsiyasi kabi muhim jihatlar ko'rib chiqiladi. Maqolada xorijiy va mahalliy tajribalarga tayangan holda, konvergent jurnalistikaning istiqbollari va O'zbekistonda uni rivojlantirish yo'nalishlari tahlil etiladi.

2181-2675/© 2025 in XALQARO TADQIQOT LLC.

DOI: [10.5281/zenodo.15637760](https://doi.org/10.5281/zenodo.15637760)

This is an open access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Kirish

Zamonaviy kommunikatsiya vositalarining jadal rivojlanishi jurnalistika sohasida tub o'zgarishlarga sabab bo'lmoqda [1]. Internet, mobil aloqa, sun'iy intellekt va tarmoqlashtirilgan axborot oqimlari asrida an'anaviy jurnalistik formatlar o'z o'rnini yangicha yondashuvlarga bo'shatmoqda. Aynan shu manzarada konvergent jurnalistika degan atama keng qo'llanila boshladi [2]. Bu atama jurnalistik faoliyatda texnologik, tashkiliy va madaniy omillarning birlashuvi orqali yangicha formatda kontent ishlab chiqarish va tarqatish jarayonini anglatadi.

Ushbu maqolada konvergent jurnalistikaning nazariy asoslari, uning konseptual jihatlari va global rivojlanish tendensiyalari chuqur tahlil qilinadi. Maqsad — jurnalistik konvergensiyaning mustaqil ilmiy obyekt sifatida o'rganish, uning ommaviy axborot vositalaridagi ifodasini izohlash hamda unga nisbatan mavjud yondashuvlarni tahlil qilishdir.

¹ O'zbekistondan jurnalistika va ommaviy kommunikatsiyalar universiteti magistranti

1. Konvergent jurnalistika tushunchasi va tarixiy shakllanishi

“Konvergensiya” termini dastlab fizika va biologiya fanlarida ishlatilgan bo‘lib, keyinchalik axborot-kommunikatsiya texnologiyalari kontekstida qo‘llanila boshladi [3]. Jurnalistikada esa bu tushuncha 1990-yillarning oxiri va 2000-yillarning boshlarida AQSh va Yevropa OAV tajribasida shakllangan [4].

J. Pavlik (2001) konvergent jurnalistikani jurnalistikaning raqamli texnologiyalar bilan uyg‘unlashuvi deb tariflaydi [5]. S. Quinn (2005) esa uni "turli platformalarda bir vaqtda ishlashga qodir jurnalist" konsepsiyasi bilan izohlaydi [6]. Bu definitsiyalar bugungi kunda jurnalistikaning faqat axborot yetkazish emas, balki uni bir vaqtning o‘zida matn, audio, video va grafik formatlarda taqdim etishga qaratilgan faoliyat ekanligini ko‘rsatadi.

Konvergensiya shakllari va tamoyillari

Jurnalistik konvergensiya quyidagi asosiy yo‘nalishlarda namoyon bo‘ladi [2]:

Texnologik konvergensiya: Bir nechta texnik platformalarning birlashuvi (masalan, veb-sayt, YouTube, ijtimoiy tarmoqlar orqali yagona kontent tarqatish).

Tashkiliy konvergensiya: Redaksiyalar ichida televizion, radiolik va matbuot bo‘limlarining integratsiyasi.

Kasbiy konvergensiya: Jurnalistdan universal ko‘nikmalar talab qilinadi (kontent yozish, suratga olish, video tahrirlash).

Distribyutsiya konvergensiya: Axborotni ommaga yetkazish kanallari turli ko‘rinishlarda uyg‘unlashtiriladi [7].

Bu shakllar jurnalistikaning an‘anaviy chegaralarini yo‘qotmoqda, axborot ishlab chiqarish va tarqatish jarayoni esa tarmoqlashmoqda [8].

Xalqaro tajriba va konvergent jurnalistikaning evolyutsiyasi

Dunyoning yetakchi OAVlari, jumladan, BBC (Buyuk Britaniya), CNN (AQSh) va NHK (Yaponiya) kabi agentliklar konvergent jurnalistika amaliyotini joriy qilgan birinchi tahririyatlar bo‘lishgan [9]. Masalan: BBC Newsroom yagona axborot markazini tashkil etib, matnli, audio va video kontentni parallel ishlab chiqishni yo‘lga qo‘ydi [10].

CNN Digital tahririyati har bir yangilikni turli formatda taqdim etadi: maqola, videoxabar, infografika [11].

Bu tajriba shuni ko‘rsatadiki, konvergensiya orqali nafaqat ish samaradorligi oshadi, balki auditoriya bilan interaktiv aloqa kuchayadi.

Konvergent jurnalistikaning ijobiy va salbiy jihatlari

Ijobiy jihatlari:

O‘quvchiga yanada boy va vizual kontent taqdim etiladi;

Jurnalist universalligini oshiradi;

OAVning raqamli muhitda moslashuvchanligini ta'minlaydi [2].

Salbiy jihatlar:

Jurnalistga yuklanadigan mehnat miqdori ortadi;

Sifatni saqlab qolish qiyinlashadi;

Tahririyat ichidagi rollarning aniq belgilanishi yo'qoladi [6].

Bundan tashqari, ayrim olimlar bu modelni "ommalashgan axborotni ustun qo'yuvchi" deb tanqid qilishadi [12].

Kelajak tendensiyalari va yangi formatlar

Kelgusida konvergent jurnalistika quyidagi yo'nalishlarda rivojlanadi:

Interaktiv va immersiv jurnalistika: VR (virtual haqiqat) va AR (kengaytirilgan haqiqat) asosidagi reportajlar [13].

Sun'iy intellekt orqali kontent yaratuvchiligi: ChatGPT singari texnologiyalar jurnalistika jarayonlarini avtomatlashtirishga yordam beradi.

Blockchain asosidagi OAV loyihalari: OAV ishonchligini oshirish uchun yangi texnologiyalar [14].

Bu esa jurnalistikaning an'anaviy "uchinchi hokimiyat" sifatidagi rolga yangi ranglar olib kiradi.

Xulosa

Konvergent jurnalistika zamonaviy axborot makonining ajralmas qismiga aylangan. U jurnalistikaning faqat uslubi emas, balki tamoyillarini ham o'zgartirmoqda. Jurnalistlardan keng ko'lamli ko'nikmalar talab etiladi, redaksiyalar esa raqamli transformatsiya sari qadam qo'yimoqda. Bu o'zgarishlar jamiyat axborot iste'molchisining ehtiyojlariga yanada yaqinlashish imkonini beradi [1].

Adabiyotlar ro'yxati

1. Mullaeva, C. (2022). Konvergent jurnalistikada yangi axborot uzatish usullari. UZA.
2. Jenkins, H. (2006). Convergence Culture: Where Old and New Media Collide. NYU Press.
3. Komilova, Sh. (2016). Multimedia materiali — konvergent faoliyat mahsuli. Hurriyat gazetasi.
4. Akbarov, U. (2020). O'zbek jurnalistikasida raqamli transformatsiya. O'zbekiston Milliy universiteti jurnali.
5. Pavlik, J. V. (2001). Journalism and New Media. Columbia University Press.
6. Quinn, S. (2005). Convergent Journalism. Peter Lang.
7. Drok, N. (2011). Journalism of the Future.
8. Deuze, M. (2004). What is Journalism? Professional Identity and Ideology of Journalists Reconsidered.
9. BBC News Strategy Report (2020).
10. CNN Press Kit (2021).

11. MJDC. (2023). Zamonaviy jurnalistika kurslari tahlili.
12. Zelizer, B. (2009). The Changing Faces of Journalism.
13. VR Journalism Projects, Reuters Institute (2022).
14. Nakamoto, S. (2008). Bitcoin: A Peer-to-Peer Electronic Cash System.